

De geschiedenis van de conservatie, restauratie en preventieve conservering binnen het KIK

Caroline Meert - Marjolijn Debulpaep

Men kan stellen dat de geschiedenis van de restauratieateliers van het KIK is ontstaan in 1945, wanneer **Paul Coremans** actief betrokken is geweest bij het repatriëren van de gestolen kunstwerken na WO II. Paul Coremans spitste zich toe op de bewustmaking van de internationale opinie omtrent het behoud van het kunstpatrimonium. Hij zal een radicaal gewijzigde attitude volgen tegenover het restaureren in België. Voor hem primeert de pluridisciplinaire aanpak. Zo introduceert hij nieuwe methodologieën. Het gebruik van laboratoriummethoden is een hulp bij het stellen van een correcte diagnose voor het behandelen van kunstwerken. Hij geloofde in het nut van laboratoriummethoden en zag het vooral als een onontbeerlijk tool in de analyse van de reële staat van de kunstwerken. Een concreet en toonaangevend voorbeeld van zijn vernieuwende denkmethode is de restauratie van het Lam Gods geweest.

Paul Philippot zet het werk van Paul Coremans als theoreticus verder : hij neemt de principes van een pluridisciplinaire aanpak en van een aangepaste opleiding over. Hij onderstreept vooral de specifieke inbreng van elke specialisatie en de voordelen van hun complementariteit. Door zijn persoonlijke inzet voor de conservatieproblematiek en voor de ethiek van de restauratie, waar hij in zijn onderwijs, geschriften, lezingen en expertises grote aandacht aan besteedt, oefent hij een diepgaande invloed uit op het denken van generaties kunsthistorici en restaurateurs.

Voor deze presentatie hebben wij (conservator-restaurateurs van schilderijen) ons toegespitst op de evolutie van de conservatie en restauratie binnen het atelier van schilderijen van het KIK, waarbij de visie tegenover het al dan niet integreren van lacunes door de restauratoren van het KIK naar voren komt. We hebben volgende grote lijnen uitgestippeld:

Door de invloed van Joseph Van der Veken op zijn schoonzoon Albert Philippot, worden in de **jaren '50** vooral reïntegraties toegepast, waarbij vooral illusionistische reïntegraties werden aangebracht d.m.v. de techniek tempera-olieverf, met nabootsing van de craquelures (artificieel gecraqueleerde mastieken).

In de loop van de **jaren '60** zal men dit soort retouches met valse craquelures niet meer toepassen, maar blijft men steeds retoucheren met tempera en olieverf. Men zoekt naar nieuwe oplossingen voor het integreren van belangrijke lacunes. Vaak opteert men voor hybride oplossingen met verschillende soorten retouches op één zelfde schilderij.

De **jaren '70** zijn een keerpunt in de visie van de restauratoren van het KIK tegenover retouches. Men zal zich meer en meer wenden tot zichtbare integraties, onder de vorm van uniforme tonen zonder details, pointillisme of aquarellages. Het is ook in deze periode dat nieuwe producten in het atelier hun intrede maken. Men gaat stilletjesaan de retouches op basis van tempera-olieverf niet meer toepassen aangezien deze techniek niet reversibel is. Na verschillende testen zal vanaf dan gekozen worden voor retouches op basis van Aquarel en Paraloid B72.

In de **jaren '80** primeert de authenticiteit en de zichtbaarheid van de originele materie.

Gedurende de **jaren '90** zal men meer en meer de optiek van Paul Philippot volgen, namelijk geval per geval. Het is vaak het kunstwerk zelf dat het type integratie zal 'dicteren'. Elk type integratie is een keuze die men moet nemen op basis van een bepaalde basiskennis van het werk, in functie van de staat van bewaring, van zijn geschiedenis, iconografie, betekenis, afmetingen, enz. De theorie van Paul Philippot heeft de interventie-ethiek van het KIK diep beïnvloed. Men zoekt naar een kritische benadering van de restauratie, gebaseerd op respect van het kunstwerk, met alle boodschappen die het met zich meedraagt : zowel de esthetische, historische, technologische als iconografische boodschap.

De ethiek van de jaren '90 werd voortgezet in de **21^e eeuw**. De theorie van Paul Philippot wordt tot op heden nog toegepast : beslissingen worden geval per geval genomen. Toch worden zoveel mogelijk hybride oplossingen met verschillende soorten retouches zoveel mogelijk vermeden.

Een reële bewustwording van het belang van preventieve conservering is ondertussen stilaan gegroeid binnen de diverse departementen van het KIK en wint aan belang binnen de Laboratoria (m.b.t. klimaat- en lichtmetingen, materiaalkeuze,...) in de loop van de jaren '80. Sinds 2003 komt de preventieve conservering tot volle wasdom binnen het KIK, wanneer de directie van "Europalia" aan het KIK vraagt haar bij te staan tijdens de op- en afbouw van haar tentoonstellingen tijdens hun tweejaarlijkse festivals. Het zijn conservator-restaurateurs die helpen bij de opmaak van conditierapporten en die dadelijk genoodzaakt zijn zich hierbij te verdiepen in de preventieve conservering. Vanaf dat ogenblik worden de aanvragen omvangrijker en van verschillende aard, en sinds 2007 is de cel 'Preventieve Conservatie' een feit. De cel groeide door de jaren heen uit tot een team van 4 personen, onder leiding van Marjolijn Debulpaep, en adviseert ondertussen bij zowel interne aanvragen binnen het KIK als externe aanvragen binnen het uitgebreide veld van de 'preventieve conservering'.